

IV.

Мирон обережно, силкуючись не гомоніти, натяг на себе пальто й хотів вийти, але в цей час з Марусиної кімнати почулося:

— Ти вже йдеш, Мироне?

Мирон зупинився.

— Ні-і, я зараз прийду-у. Ти можеш ще спа-а-ти!

— Я давно вже встала. Яка година?

— Дев'ять.

Мирон очікуюче подивився на двері, послухав. Потім одяг капелюха й вийшов. Хвилин за п'ятнадцять він повернувся й постукав до Марусі.

— Та входь, чого там! — мляво обізвалась вона.

Мирон, не роздягаючись, увішов. Маруся сиділа на ліжку, спершися ліктем об стіл та поклавши голову на руку. Обличчя було стомлене, сіре, під очима жовто-сині круги. Губи, видко, що хвилини сохли, бо вона часто облизувала їх. Дивилася вона у вікно кудись у далечінь, повз море дахів та димарів. Небо все так само було вкрите хмарами, то темними, то сірими. Вони, також неначе на похмілля, стомлено, неохоче, ледве посуваючись, налізали одна на одну.

— Я, Марусю, зараз піду-у, — почав Мирон, — і до вечера, мабуть, не прийду-у...

Так от я тобі на сніданок купи-ив оселедчи-ика та о-от...

Він витяг з кишені невеличку пляшку „монопольки”.

— Освіжи-и-тись...А обі-ід ти сама собі улаштуєш. І не тре-е-ба соромитись.

Гроші є у тебе на обід?

— Є, — хмуро кинула Маруся. — Учорашні. Десять карбованців...

— Ну, це ж не твої гроші.

Маруся здивовано повернула до його голову.

— Не мої? А чії ж?

— Єрмо-олкина. Ти ж помилко-ово взяла їх?

— Як помилково?

— Ти ж не за для грошей гуля-я-ла? А для того, щоб розва-житись... Тре-е-ба віддати...

Маруся довго та пильно дивилась на його. Мирон з посмішкою чекав. Зеленкуваті з жовтими іскорками очі його сліdkували за Марусею.

— А як за для грошей? Звідки знаєш?

— Ну, тоді, звичайно, твої-ї... Тільки... ми ще не потребу-у-ємо поки що.

— А коли б потребували, тоді, може, сам послав би?

Мирон добродушно засміявся.

— Ач, хи-и-тра яка-а!... Ти ж знаєш, що не посла-ав би...

— Чому?

Обличчя Марусине було все так само похмурим, сірим та стомленим. І питала вона якимось рівно, неначе для процесу розмови. Скоса поглядала на „монопольку”.

— Ну, що ж, Мару-у-сю, відд-ати Єрмо-о-лкину?

Вона раптом глибоко зітхнула.

— Як знаєш... Тільки от що... — її неначе щось шарпнуло. — Оддаси чи не оддаси, це тепер мені байдуже. Я сьогодні іду знову у... дім. Ще позавчора зустрілася з одною старою приятелькою... Вона тут зараз. Кличе. Піду...

Мирон зробився серйозним. Пильно дивився на сестру.

— Для чого ж ти пійдеш? — тихо спитав.

— Так... Хочу... Для того й піду

— Нудно зо мною?

— Та тобі чого? — злітно глянула вона на брата. — Чи не все одно?

Мирон, мовчки, серйозно все дивився на неї. Знову в очах йому з'явилось щось тоскне. Він озирнувся навкруги, помалу взяв стільця й сів.

Маруся гидливо скривилася.

— Е, разговор буде... Надокучило...

— Ні, розговору не буде... — тихо сказав Мирон, задумливо дивлячись у вікно.
— Разгово-о-ру не буде.

Він помовчав. Потім повернувся до неї обличчям і чи то з цікавістю, чи то з сумом спитав:

— Скажи мені ясно: чому ти хочеш пійти туди?

Маруся злітно зірвала з столу руку й спитала в свою чергу:

— А ти мені також скажи ясно: чого ти хочеш, щоб я не йшла туди? Ну?

— Погано тобі там.

Маруся спалахнула.

— Знову?! Але ж ти брешеш! Бо соромно тобі. Бо це ж сором та ганьба! А ти хоч і тягнеш мене, але від гордості кричиш, що ніякого сорому нема, а, мовляв, погано мені там. Та чим мені погано, я тебе питаю? Голодно, холодно мені там? Нудно? Гидко, мерзенно, от що там погано! Зрозумів? Неначе болото ковтаєш день і ніч.

— Так хочеш ще ковтати?

— Еге, хочу. Подобається... Хе!

Мирон мовчки дивився на неї: Маруся дивилась у вікно.

— На що ж робити те, що сама вважаєш поганим? — знову стиха почав він. — От це ж власне й погано. Коли б ти не вважала це ганебним, хіба б я став тебе вдержувати? Іди та роби, що хочеш, аби ти сама вірила, що добре робиш.

Він замовк і поглядав на неї, неначе ждав чогось. Маруся мовчала.

— А коли з тобою ще гидче, ніж там? — раптом кинула, не повертаючись.

Мирон нахилив голову, змів крихти з столу й помалу підвівся.

— Ну, роби, як вважаєш краще. Коли гірше зі мною, іди туди, де краще...

Маруся позирнула до Мирона. Очі її уважно та винувато спинилися на йому.

— Тоді... прощай! Коли йдеш?

Маруся простягла по столі руку, ніби хотіла спинити його.

— Не сердься, Роню... Не хочу тебе образити... Бачу, що жалієш та любиш мене, але не можу я... Важко мені тут... Кожен дивиться на тебе, як на... пропащу, гидку... Сам же кажеш, що всі на нас так дивляться: або з жалем, або з огидою. Так чого ж більше?

А мені з людьми жити...

— Та тобі що, як дивляться інші?! — раптом почервонів увесь Мирон.— Ти як дивишся? Ганебно там, — не роби. Перед собою чиста будь. Вони ж ці люди, не так жили, як ти, значить інакше й думати повинні. Ти ж мучишся більше від того, що сама вважаєш гидким те, що робиш. Не роби. Коли гидко, то хоч умри, але не роби! Або, коли робиш, то роби так, щоб і розум твій оправдав те, що робиш. А на других плюнь, забудь про те, що вони думають. І на мене плюнь: я думаю, що не ганебно, але тяжко. А ти думаєш, що не тяжко, але ганебно. Нащо ж ти хочеш, щоб я думав так, як ти? Роби по своєму!

І знову в очах його за гнівом промайнула цікавість.

Маруся зітхнула.

— Та тому, що не з душі ти всі свої думки говориш, тому й роблю. Ну, годі, Роню, ні до чого ми з тобою не добалакаємось... Не вдержуй мене, не умовляй, пійду я. І тебе стіснити не хочу й сама... Все одно... Хто, раз попав туди, — каюк уже йому. І не пробуй... Не сердься, Роню... Ну, а тепер я випью, все одно вже тепер...

Вона криво посміхнулась, стукнула денцем об долоню й просто з горла почала жадно пити. Очі напів заплющились, широкі губи кругло зморщились, по горлі з булькотінням прокочувалася кулька.

Мирон уважно зтиха дивився на неї.

Маруся одняла пляшку від уст, втерлась рукавом і, посміхнувшись до Мирона, сказала:

— Так... От і за це там не осудять. Всі такі. Ні жалю, ні сорому, — свої.

Подивилась на світло скрізь пляшку, з посмішкою хитнула головою, знову заплющила очі й почала пити. Здавалося, вона хотіла якомога швидче випити всю пляшку.

Мирон все так само дивився й мовчав.

— От так... — сказала вона. — Так краще, а за горілочку спасибі...

Очі їй зробилися живіщими, обличчя почервоніло та посвіжішало.

— Знаєш, Марусю підожди ще трохи, — раптом зтиха вимовив Мирон.

— Для чого? — насторожилася вона, оглянувши його.

— Так... Поживи, подивись... Завжди встигнеш. Підожди... А коли в чому потреба буде, роби все, що хочеш. Випити хочеться, випий, я ж зрозумію... Мужчини забажаєш, іди, любого вибери, веди сюди, роби, що хочеш...

Маруся почервоніла, але пильно подивилася на його.

У Мирона неначе усмішка пробігла по лиці. Але він казав далі все так само зтиха, серйозно, трохи сумно:

— Справді, Марусю... Чого перед собою брехати? У тебе вже привычка склалась. З цим нічого не поробиш. Це соромляться признати, але часто ті, яких „рятують" з домів, через це й ідуть назад... Не треба. Нічого злого в цьому нема. Нікому ж лиха від того не буде, що ти приведеш мужчину, сама себе заспокоїш та й йому злого не зробиш...

Маруся не зводила з його очей.

— І це ти від душі говориш? — з захованим обуренням зтиха спитала.

Ще раз легка по смішка про бігла, як миша, по Миронових губах.

— А чого б я брехав?

— І це також добре? Не соромно?

— Та що ж тут соромного?

Маруся злістно посміхнулась.

— Так, звичайно... Для мене що ж тут соромного... Діло звичне... Хм!... Пішла, узяла, привела...

Мирон нахмурився.

— Ні для кого не соромно. Кожна, коли потреба є, хай піде, візьме та приведе. Чи чоловік, чи жінка, — все одно...

Маруся також гнівно нахмурилася.

— Знаєш, Мироне, не брешти краще! Видко, викрутитись хочеш. Покинь. Сказав, не подумавши, а воно найвірніше й є. Тільки не хочу я ні до кого ходити, ні водити до себе нікого... Самі прийдуть... чи буде потреба, чи ні... А ще кажеш, що не брешеш мені! Та ти ж сам он як дивишся на мене: підеш, приведеш. Небійсь, тій, яку покохав би, не сказав „підеш, приведеш." Своїми руками б задушив від ревності та сорому. А я що ж, — „звична"!...

— Ні, і тій би сказав, — помалу вимовив Мирон, дивлячись просто на Марусю. — І сорому в цьому нема, і ревнувати нема чого. Виходить, не зміг я їй дати задоволення, потрібність є. Без потреби не підеш шукати в іншому місці.

— А, покинь! — роздратовано одвернулася Маруся. — Годі. Не зрозуміти нам одне одного. Дурна я занадто, як бачу... Прощай. Іди.

Мирон не йшов. Задумливо, прижмуривши очі, дивився він у вікно на ледве помітний рух хмар. Лице зблідло, губи стиснулись в криву, застиглу усмішку. Маруся також дивилась у вікно.

— Так, — раптом глибоко зітхнув Мирон. — Ми не зрозуміємо одне одного...

— Та навряд чи хто інший тебе зрозуміє... — похмуро та насмішкувато кинула Маруся. — Пошукати прийдеться...

— А все ж таки підожди, Марусю. Га? — тихо сказав Мирон. — Не йди... Може як небудь уживемось... Тяжко ж там тобі. Га, Марусю?

Маруся мовчала.

— Думай собі по-своєму, я — по-своєму... Навіщо зайві страждання? Правда, Марусік... Ми ж любимо одне одного... Повчишся трохи, екзамен здаси. Разом робити будемо. А там покохаєш когось, родина буде, діти...

Маруся швидко подивилася на його. Почервоніла.

— Розуміється. Це ж тобі потрібніше за все. Подумай. А підеш, швидко не вирвешся й ніколи дітей не матимеш... На що ж це? Га? Адже ж б'ється у тебе серце, як уявиш, б'ється ж, Марусику? Славетно б зажили... Хоро-о-шими б їх зробили, сильними, чесними... Справді, хороша, не треба цього. Ну, дивись на мене, як на дурня якого, небудь; нехай я брешу тобі навіть, плюнь... Нехай собі чоловік гордість свою хоч брехньою задовольнить. Га, Марусю?

Маруся непокірно заворушилась.

— Іди, Роню... Не треба...

— Справді, хороша... Зоставайся. З людьми тебе хорошими зведу... Упіраєшся ти, а все ж таки нудно все зо мною, та зо мною... От ця... Дара, наприклад. Ти це даремно казала, що я все чекаю на неї. Коли я на неї чекав? Ну та це... От з нею зійдешся. Вона — хороша... І сама мені вона колись казала, що хотіла б ближче зійтись з тобою. Та й з іншими... А не схочеш — не треба. Хочеш, в інше місто переїдемо. Чого там? Будемо жити, робить... Ще як заживемо! Га, Марусю?... Подумай. Зараз не відповідай. Подумай, обміркуй гарненько, а ввечері відповіси... Добре?

Маруся глибоко зітхнула.

— Добре... Подумаю... Не знаю... Але... — вона повернулася до його й м'яким, ніжним поглядом обвела всю міцну, костисту постать його.

— Чудний ти все ж таки... Бог тебе знає.

— А ти подумай... Ну, до побачення.

— Прощай...

Мирон озирнув, її уважним поглядом, привітно посміхнувся й вийшов.